

มานุษยวิทยานิติเวชกับร่างของศพ

“ศีรษะ กระดูก ร่างกายของศพ ก็เปรียบเสมือนแคปซูลกาลเวลา”

ศีรษะ กระดูก แขนขา และชิ้นส่วนร่างกายของศพที่ถูกฆาตกรรม คือหลักฐานในการสืบสวนหาผู้ก่อเหตุและอัตลักษณ์ของผู้ตาย ในการศึกษาหลักฐานในคดีฆาตกรรม มีผู้เชี่ยวชาญหลายสาขาเข้ามาทำงานทั้งนักกฎหมาย นักชันสูตรพลิกศพ หนายความ นักจิตวิทยา แพทย์ นักนิติเวชศาสตร์ รวมถึงนักมานุษยวิทยากายภาพ (Physical Anthropology) บรรพมานุษยวิทยา (Paleoanthropology) กายวิภาคศาสตร์ (Anatomy) และพยาธิวิทยาโบราณ (Paleopathology)¹ ซึ่งเข้ามาตรวจสอบและค้นหาร่องรอยการตายและสภาพศพที่ถูกฆาตกรรม

มานุษยวิทยานิติเวช (Forensic Anthropology)

มานุษยวิทยานิติเวชคือสาขาย่อยทางวิทยาศาสตร์กายภาพของมานุษยวิทยา ที่ถูกผนวกรวมเข้ากับศาสตร์ต่าง ๆ อาทิ นิติวิทยาศาสตร์ นิติโบราณคดี กายวิภาคศาสตร์ ฯลฯ โดยอาศัยเทคนิคและการวิเคราะห์กายวิภาคหรือโครงกระดูกเชิงโบราณคดีเพื่อสืบหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดีอาชญากรรม นักมานุษยวิทยาสาขานิติวิทยาศาสตร์จะทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลจากกายวิภาคหรือโครงกระดูกของร่างผู้เสียชีวิต อีกทั้งบริบทของการเก็บกู้ร่างของผู้เสียชีวิตเพื่อระบุว่าใครคือผู้เสียชีวิต เสียชีวิตอย่างไร และเสียชีวิตนานแค่ไหน นักมานุษยวิทยาสาขานิติวิทยาศาสตร์เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์เนื้อเยื่อแข็ง เช่น กระดูก และยังมีความรู้เกี่ยวกับการขุดค้นซากศพ และการบันทึกหลักฐานอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

การใช้ความรู้ของมานุษยวิทยานิติเวชในกระบวนการยุติธรรม ริเริ่มจาก Earnest Albert Hooton ที่พยายามใช้มานุษยวิทยากายภาพในการตอบข้อเท็จจริงทางอาญา โดยในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 Hooton อธิบายว่า มานุษยวิทยากายภาพที่ถูกมองว่าเป็น “วิทยาศาสตร์เทียม” (Pseudoscience) นั้นสามารถทำงานร่วมกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ Hooton เชื่อว่า การศึกษาโครงหน้า ลักษณะทางพันธุกรรมต่าง ๆ สามารถเชื่อมโยงพฤติกรรมของบุคคลในลักษณะทางกายภาพที่เฉพาะเจาะจง การใช้มานุษยวิทยากายภาพในงานยุติธรรมเพื่ออธิบายพฤติกรรมอาชญากรรมบางอย่างที่เกิดขึ้นจากกระบวนการสุพันธุศาสตร์ (Eugenics) การศึกษาข้อมูลเหล่านี้ช่วยกำหนดความเข้าใจของนักมานุษยวิทยาเกี่ยวกับโครงกระดูกของมนุษย์ และจำแนกถึงความแตกต่างของโครงกระดูกหลายอย่างที่อาจเกิดขึ้นได้

¹ นฤพล หวังธงชัยเจริญ (2550). อ้างถึงใน บทบาทของงานนิติโบราณคดีและนิติมานุษยวิทยาในการสืบสวนอาชญากรรม สฤชดี สืบพงษ์ศิริ (2560)

นักมานุษยวิทยายุคแรกๆที่โดดเด่น และสนใจมานุษยวิทยากายภาพในเชิงอาชญากรรม คือ Thomas Wingate Todd ซึ่งทำงานวิเคราะห์หัวกะโหลกชุดแรกในปี ค.ศ.1912 จนกระทั่งเขาได้ชันสูตรกะโหลกศีรษะ 3,300 กะโหลก และโครงกระดูกมนุษย์ราว 600 โครง ตลอดเวลาที่เขาช่วยทำงานเพื่อไซปรีนาฆาตกรรม ผลงานสำคัญของเขาได้ถูกพัฒนาต่อโดยเป็น สาขาวิชามานุษยวิทยานิติเวช หรือ Forensic Anthropology ซึ่งทำหน้าที่ตรวจวิเคราะห์ กะโหลก กระดูก และอายุของคนตาย จนในช่วงก่อนปี ค.ศ.1940 สาขามานุษยวิทยานิติเวช ได้รับการยอมรับว่าเป็นสาขาย่อยที่ถูกต้องตามกฎหมาย การเติบโตของมานุษยวิทยานิติเวชเริ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงปี 1940 โดย Krogman นักมานุษยวิทยาที่ใช้ความรู้ทางกายภาพและสรีรวิทยา ในการคลี่คลายคดีฆาตกรรม และการนำเสนอต่อ FBI เพื่อให้ตระหนักถึงความสามารถของ นักมานุษยวิทยาที่สามารถเป็นหนึ่งในกลไกสืบสวนสอบสวน ทั้งนี้ รัฐบาลสหรัฐอเมริกา FBI ของกองทัพสหรัฐฯ ได้ว่าจ้างนักมานุษยวิทยานิติเวช เพื่อช่วยวิเคราะห์อัตลักษณ์ของผู้เสียชีวิต จากสงครามเกาหลี นับแต่นั้นการศึกษาด้านมานุษยวิทยานิติเวชเกิดขึ้นอย่างจริงจัง

วิธีวิทยาโครงกระดูกและซากศพของมนุษย์

เครื่องมือชิ้นสำคัญของนักมานุษยวิทยานิติเวชใช้ในการระบุตำแหน่งจากโครงกระดูกหรือ ซากศพ คือ ความรู้ทางกายภาพและลักษณะที่แตกต่างกันของร่างกายของมนุษย์ที่เกิดจากเพศ ช่วงวัย และเชื้อชาติ ในระหว่างการสอบสวนของกระบวนการยุติธรรม นักมานุษยวิทยามักได้รับ มอบหมายให้ช่วยในการกำหนดเพศ ความสูง อายุ และบรรพบุรุษของบุคคล ซึ่งนัก มานุษยวิทยาจะต้องตระหนักว่าโครงกระดูกของมนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกันอย่างไร นัก มานุษยวิทยานิติเวชสามารถประมาณการอายุจากโครงกระดูกมนุษย์ จากลักษณะโครงสร้าง ของฟัน กระดูกหน้าแข้ง และไหปลาร้า ที่เจริญเติบโตต่างกัน เพื่อคำนวณอายุคนตาย รวมทั้ง การดูช่องในกระดูก (Bone Osteons) ด้วยกล้องจุลทรรศน์ และการมองหาลักษณะที่บ่งชี้ถึง โรคข้ออักเสบบนกระดูก โดยโรคข้ออักเสบจะทำให้กระดูกโค้งงออย่างเห็นได้ชัด ควบคู่ไปกับ ขนาดและจำนวนของโพรงกระดูกสามารถช่วยให้นักมานุษยวิทยาระบุช่วงอายุที่เป็นไปได้สำหรับ แต่ละบุคคล

การประมาณความสูงของโครงกระดูกขึ้นอยู่กับ การตรวจสอบโครงกระดูกหลายแบบ จากภูมิภาคและภูมิหลังที่ต่างกัน ความสูงกำหนดเป็นหน่วยเซนติเมตร และโดยทั่วไปจะ คำนวณโดยการวัดกระดูก ทั้งกระดูกหน้าแข้งและน่อง การกำหนดความสูงขึ้นอยู่กับข้อมูล ต่างๆ ที่เกี่ยวกับบุคคล มีการกำหนดเพศ บรรพบุรุษ และอายุ จากนั้นจะระบุส่วนสูง เมื่อทราบ ตัวแปรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสูงแล้วจะสามารถประมาณการที่แม่นยำยิ่งขึ้น ดังนั้น การ ประมาณความสูงของโครงกระดูกจึงเป็นกระบวนการวิเคราะห์ส่วนสุดท้ายที่นักมานุษยวิทยาจะ ใช้ในการพิจารณาประกอบคดีอาชญากรรมที่เกิดขึ้น การกำหนดเพศและเผ่าพันธุ์ใช้การ วิเคราะห์ภาวะทวิลักษณ์ (Dimorphisms) โดยตรวจสอบกระดูกเชิงกราน อีกทั้งการวัด ระยะทางระหว่างจุดสังเกตนกะโหลกศีรษะ (จุดสัญญาณ) เช่นเดียวกับขนาดและรูปร่างของ

กระดูกเฉพาะ โดยทั่วไปแล้วกระดูกขากรรไกรจะใช้เพื่อช่วยให้นักมานุษยวิทยาระบุเผ่าพันธุ์ของบุคคลได้ นอกจากกระดูกขากรรไกรแล้ว โหนกแก้ม และช่องจมูก ยังถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการระบุเผ่าพันธุ์ ปัจจุบันยังคงเป็นเรื่องที่นักวิชาการถกเถียงกันว่าแท้จริงแล้วโครงกระดูกหรือจุดสังเกตต่าง ๆ เหล่านี้สามารถระบุเผ่าพันธุ์ได้มากน้อยเพียงใด

นอกจากนี้ การร่วมขุดค้นศพด้วยเทคนิควิธีทางโบราณคดีเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักนิติโบราณคดีกับนักมานุษยวิทยานิติเวช และนำศพหรือโครงกระดูกขึ้นมาเพื่อศึกษาต่อไป การพิสูจน์จำแนกกำหนดอัตลักษณ์บุคคลนิรนามมักใช้กับศพที่มีจำนวนมากในหลุมเดียวกัน (Mass Grave) หรือโศกนาฏกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะใช้ศาสตร์ด้านนิติชีววิทยา (Forensic Biology) มาศึกษาหา DNA เป็นหลัก การพิสูจน์ระยะเวลาหลังการตาย โดยดูว่าเสียชีวิตมาแล้วนานเท่าใดจากสภาพของกระบวนการเสื่อมสลายของศพ การศึกษาทางนิติกีฏวิทยา (Forensic Entomology) เป็นการศึกษาแมลงที่พบร่วมกับศพ การศึกษาทางนิติพฤกษศาสตร์ (Forensic Botany) ศึกษาพืชหรือต้นหญ้าต่าง ๆ ในพื้นที่ที่มีการขุดหลุมฝังศพ การศึกษาทางเคมี โดยศึกษาจากสภาวะการเน่าสลายของกรดอะมิโนหรือเนื้อกระดูก และการพิสูจน์พยาธิสภาพของกระดูก เพื่อหาสาเหตุและประเภทของการเสียชีวิต กระบวนการเหล่านี้ ล้วนเป็นกระบวนการสหวิทยาที่นักมานุษยวิทยานิติเวชใช้เป็นวิธีวิทยาในการศึกษาโครงกระดูกและซากศพร่วมกับความรู้วิทยาศาสตร์ในกระบวนการยุติธรรม (สฤชดี สืบพงษ์ศิริ, 2560)

จากโครงกระดูกและซากศพสู่พื้นที่การเรียนรู้

“จากซากศพสู่พื้นที่แห่งการเรียนรู้” การเกิดขึ้นของ “ฟาร์มศพ” ของ Forensic Anthropology Center at Texas State (FACTS) ฟาร์มศพแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย Texas State University ซึ่งเป็นศูนย์วิจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีต่าง ๆ และเป็นศูนย์ศึกษาถึงการเน่าเปื่อยของศพภายใต้สภาพอากาศและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ฟาร์มศพนี้จึงกลายเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญของนักเรียนที่เรียนเกี่ยวกับมานุษยวิทยานิติเวช หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง

ภาพ: ฟาร์มศพ (Forensic Anthropology Center at Texas State (FACTS))

อ้างอิงจาก: telltalebones.wordpress.com

The National Museum of Natural History มี Collection ทางมานุษยวิทยาชีวภาพที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก โดยมีโครงกระดูก และซากศพมนุษย์มากกว่า 30,000 ชุด ซึ่งถือเป็นตัวแทนของประชากรจากทั่วโลกที่ใช้ในการศึกษาในปัจจุบัน โครงกระดูกจำนวนมากซึ่งมีข้อมูลต่าง อาทิ อายุ เพศ อัตลักษณ์ เผ่าพันธุ์ รวมถึงข้อมูลสาเหตุการตาย ถือเป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ทรงคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง นักมานุษยวิทยานิเทศวิทย์ยังคงใช้โครงกระดูกเหล่านี้เป็นมาตรฐานสำหรับการกำหนดเพศ อายุ และบรรพบุรุษของซากศพที่ไม่รู้จักหรือศพนิรนาม

ภาพ: การศึกษาโครงกระดูกของ The National Museum of Natural History
อ้างอิงจาก: ฐานข้อมูล Smithsonian National Museum of Natural History

สร้างใหม่ให้อดดี

นักมานุษยวิทยานิเทศวิทย์เป็นที่ยอมรับในด้านนิติวิทยาศาสตร์ โดยทำงานช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการสืบสวน การประเมินสภาพศพ พยาธิวิทยา ก่อนเสียชีวิต (Ante-Mortem) หรือความผิดปกติต่าง ๆ ทั้งยังช่วยในการวิเคราะห์ศพพร้อมกับแพทย์นิติเวชภายหลังเสียชีวิต (Post-Mortem) และช่วยระบุตัวบุคคลจากกระดูกเมื่อลักษณะทางกายภาพอื่น ๆ ที่อาจใช้ในการระบุร่างกายไม่มีอยู่อีกต่อไป ความก้าวหน้าทางมานุษยวิทยานิเทศวิทย์ไม่เพียงช่วยไขคดีเท่านั้น แต่ยังช่วยศึกษาซากศพของมนุษย์ในอดีต นำไปสู่การค้นพบที่เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับสังคมในอดีต ผลลัพธ์ของวิวัฒนาการเหล่านี้คือการสร้างตัวตนของผู้เสียชีวิตให้สังคมเข้าใจ และนำผู้กระทำความผิดมารับโทษทางอาญา

ผู้เขียน

ภานรินทร์ แสงศรี น้ำเพชร

นักสื่อสารการตลาดเพื่อสังคม ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

บรรณานุกรม

- นิติมานุษยวิทยาและวิวัฒนาการในการศึกษาซากศพมนุษย์. (2566). สืบค้นเมื่อ 6 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.yoair.com/th/blog/forensic-anthropology-and-its-evolution-into-the-study-of-human-remains/>
- สฤชดี สืบพงษ์ศิริ. (2560, มกราคม - มิถุนายน). บทบาทของงานนิติโบราณคดีและนิติมานุษยวิทยาในการสืบสวนอาชญากรรม. *อาชญวิทยาและนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ*. 3(1): 20-36.
- นิติมานุษยวิทยา. (2566). สืบค้นเมื่อ 6 กรกฎาคม 2566, จาก https://hmong.in.th/wiki/Forensic_anthropologist
- American Board of Forensic Anthropology. (2023). **WHAT IS A FORENSIC ANTHROPOLOGIST**. Retrieved 8 July, 2023, from [https://www.theabfa.org/Angi M_Christensen; Nicholas V_Passalacqua & Eric J_Bartelink. \(2019\). **Forensic Anthropology: Current Methods and Practice** \(Second Edition\). Retrieved 8 July, 2023, from <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B9780128157343000014>](https://www.theabfa.org/Angi_M_Christensen;Nicholas_V_Passalacqua_&Eric_J_Bartelink_(2019).ForensicAnthropology:CurrentMethodsandPractice(SecondEdition).Retrieved8July,2023,fromhttps://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B9780128157343000014)
- Dennis C. Dirkmaat. (2012). **A Companion to Forensic Anthropology**. Malden, MA :Wiley-Blackwell.
- Forensic Anthropology Center. (2023). **What is Forensic Anthropology**. Retrieved 9 July, 2023, from <https://fac.utk.edu/what-is-forensic-anthropology-2/>
- Laurel Elizabeth Freas. (2011). **Patterns of Craniometric Variation in Modern Thai Population: Applications in Forensic Anthropology and Implications for Population History**. Retrieved 6 July, 2023, from <https://www.ufdc.ufl.edu/UF0043620/00001/pdf>
- Natalie R. Langley. (2012). **Forensic Anthropology: An Introduction**. Florida: CRC Press
- National Museum of Natural History. (2023). **Forensic Anthropology**. Retrieved 9 July, 2023, from <https://naturalhistory.si.edu/education/teaching-resources/social-studies/forensic-anthropology>
- Purva Wagisha Upadhyay & Amarnath Mishra. (2021). **Forensic Anthropology**. Retrieved 8 July, 2023, from <https://www.intechopen.com/chapters/73372>
- Tim D. White; Michael T. Black & Pieter A. Folkens. (2012). **Human Osteology**. Amsterdam: Elsevier/Academic Press.